

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 สล่ำพื้นบ้าน

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนสามารถเล่าเรื่องเกี่ยวกับสล่ำพื้นบ้านในท้องถิ่นงาวได้
2. เพื่อให้นักเรียนสามารถบอกคติข้อคิดที่ได้จากการเรียนเกี่ยวกับสล่ำพื้นบ้านในท้องถิ่นงาว ครูคำอ้าย เดชดวงตา ได้

สาระการเรียนรู้

ครูภูมิปัญญาไทยแต่ละด้านล้วนแต่มีองค์ความรู้ที่ได้ซึมซับหล่อหลอม บ่มเพาะ คั้นคว้า ทดลอง โดยใช้วิถีชีวิตของตนเองเป็นห้องทดลองขนาดใหญ่เพื่อทดสอบความถูกผิดแล้วคัดสรร กลั่นกรองสิ่งที่เป็นคุณค่าแก่ชีวิต แก่แผ่นดิน ถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้สืบสานทั้งที่เป็นมรดกและทั้งที่เป็น สมบัติทางปัญญาของชาติมาจนถึงปัจจุบัน (มานพ ถนอมศรี, คำนำ)

บ้านช้าง (มานพ ถนอมศรี, 2546, หน้า 13 - 15) ถือกำเนิดขึ้นเมื่อ 35 ปีก่อน หรือเมื่อ ประมาณปี พ.ศ. 2510 โดยพลังสมองและน้ำพักน้ำแรงของสล่ำพื้นบ้านหนุ่มนามคำอ้าย เดชดวงตา ผู้มีความเชี่ยวชาญในงานแกะสลักไม้ และมีจิตวิญญาณของความเป็นผู้ให้อยู่ในจิตใจ จนได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขาจิตรศิลป์ (ประติมากรรม) ประจำปี พ.ศ. 2535 จากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1 ด้านศิลปกรรม (การแกะสลักไม้) ประจำปี พ.ศ. 2544 จากสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี เป้าหมายสูงสุดของการสร้างบ้านช้างก็คือ เป็นสถานที่ สอนและสร้างสรรค์ผลงานแกะสลักไม้ของชาวบ้าน เพื่อคงไว้ซึ่งช่างฝีมือท้องถิ่นไม่ให้ออกไป หากินไกลบ้าน หรือต้องดิ้นรนไปทำงานยังต่างบ้านต่างเมือง ให้มีอิสระในการทำงานและไม่ต้อง เป็นทาสนายทุน กฎุณการนับอนันต์ที่ช้างมีต่อชาวไทยและชาวเหนือ จึงทำให้สล่ำหนุ่มเลือกที่จะ ถ่ายทอดและแสดงออกในเรื่องของช้าง มาตั้งแต่เริ่มต้นจนทุกวันนี้

เกือบสี่ทศวรรษของการกำเนิดขึ้นของบ้านช้าง สล่ำคำอ้าย เดชดวงตา สร้างสล่ำพื้นบ้าน ซึ่งเริ่มต้นเรียนรู้วิธีการแกะสลักไม้ฝึกฝนหาความชำนาญและกลับออกไปสร้างลูกศิษย์ของตนเอง สืบทอดกันต่อไปอีกนับร้อย นับพันคน จนปัจจุบัน กิตติศัพท์ของบ้านช้างและคำอ้าย ไม่เพียง กระจายไปในเขตพื้นที่อำเภองาว และท้องถิ่นดินแดนภาคเหนือเท่านั้น แต่โด่งดังไปทั่วทุกภาค ของประเทศไทย

“ผมโชคดีที่ตอนเด็ก ๆ ถูกใช้ให้เอาปืนโตข้าวไปส่งพ่อแม่ ทำให้ได้เดินลุยดินลุยโคลนไปตามคันนา ได้เห็นปู ได้เห็นปลา ได้เห็นชาวนา ได้เห็นคนเก็บเห็ด คนหาหน่อไม้ ได้เห็นนายพราน สิ่งเหล่านี้เป็นของวิเศษที่ผลจะหาที่ไหนอีกไม่ได้” (มานพ ถนอมศรี, 2546, หน้า 16)

“เรื่องการเป็นครูของผมก็ไม่ได้เกิดจากอุดมคติหรืออุดมการณ์อะไร แต่เกิดจากการที่ผมมีอคติกับพ่อครูที่สอนแกะสลักไม้ของผมว่า ท่านหวงวิชา ผมจึงตั้งปณิธานว่า ถ้าผมแกะสลักไม้เป็น ผมจะสอนคนโดยไม่ปิดบังหรือหวงแหนวิชา มาตอนนี้ผมเพิ่งรู้ว่า ที่ผมเข้าใจว่าพ่อครูของผมหวงวิชานั้น แท้จริงแล้ว ท่านถ่ายทอดไม่เป็น” (มานพ ถนอมศรี, 2546, หน้า 32)

หลังจากอยู่มาระยะหนึ่ง ชาวบ้านซึ่งเริ่มรู้ว่าสถานที่แห่งนี้เป็นแหล่งผลิตงานแกะสลักไม้และมีสละผู้มีฝีมือ ความรู้ ความสามารถโดยเปิดสอนวิชาชีพนี้อย่างเสรีโดยไม่คิดเงิน เด็กหนุ่มย่านนั้นก็เริ่มให้ความสนใจ และมาขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์อีกหลายคน ซึ่งคำอวยก็รับไว้ด้วยความเต็มใจ (มานพ ถนอมศรี, 2546, หน้า 39 – 40)

“สิ่งแรกที่ผมคำนึงถึงก็คือ ลูกศิษย์ผมทุกคนต้องหากินได้ เรียนไป 3 เดือนต้องทำงานเป็นช่างงานเป็น ส่วนเรื่องวิชาความรู้อื่น ๆ นั้น เอาไว้ว่ากันทีหลัง”

การสอนของคำอวย เดชดวงตาเป็นการสอนแบบโบราณเช่นเดียวกับที่เขาเคยได้รับการถ่ายทอดมา กล่าวคือ ผู้เป็นศิษย์จะหอบข้าวของมาพักอาศัยอยู่กับครู เรียนรู้และรับใช้ครูทุกอย่างจนกว่าจะมีความเชี่ยวชาญ ส่วนวิธีการสอนก็จะเป็นอย่างเดียวกับที่แม่ครูและพ่อครูเคยสอนเขามาก่อน กล่าวคือ คำอวยลงมือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง จากนั้นลูกศิษย์จะทำตาม และทำซ้ำ ๆ กันจนจำขึ้นใจและเกิดความชำนาญ ครูจะให้แบบฝึกหัดที่ง่ายไปหายาก จากภาพปูนดำไปหาภาพปูนสูงจะภาพลอยตัว

คำอวย นำชีวิตและประสบการณ์ของตนเองมาเป็นตัวอย่างในการคิดเพื่อค้นหาแนวทางในการสอนวิชาความรู้แก่บรรดาลูกศิษย์ โดยเฉพาะการเกิดมาในครอบครัวชาวนาชนบทที่ยากจนชีวิตซึ่งต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดจนกว่าจะพบความสำเร็จ การชวนขายหาแหล่งความรู้ที่จะนำมาเพิ่มพูนใส่ตนด้วยความยากลำบาก ต้องอาศัยความอดทน หนักเอาเบาสู้ มานะบากบั่น เรียนรู้ ศึกษาและขบคิดเพื่อสร้างผลงานอันเป็นที่ต้องการของตลาด จนสามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินได้ สิ่งเหล่านี้ได้รับการขบคิดและปรับปรุงจนเป็นหลักสูตรง่าย ๆ ที่ใช้สำหรับอบรมสั่งสอนลูกศิษย์ของเขาให้กลับออกไปเป็นช่างที่มีฝีมือและคุณภาพ เป็นที่ต้องการของสังคมและท้องถิ่น ที่สำคัญที่สุดก็คือเลี้ยงตัวเองได้

บ้านจ้างหลวง (ข้างหลวง) ตั้งอยู่ที่ 33 หมู่ 9 บ้านข่อย ตำบลบ้านร้อง ก่อตั้งโดย ครูคำอวย เดชดวงตา เป็นที่รวบรวมงานไม้แกะสลักซึ่งเป็นผลงานของผู้ก่อตั้ง สิ่งที่น่าสนใจ คือ เรือนเก็บงานแกะสลักเป็นเรือนไม้หลังใหญ่รูปช้าง แทบทุกส่วนของอาคารจะตกแต่งด้วยศิลปะที่กลมกลืน นอกจากนี้บ้านจ้างหลวงยังเป็นโรงเรียนฝึกลูกศิษย์ และสอนงานศิลปกรรม โดยเฉพาะงาน

ประติมากรรมไม้แกะสลัก สำหรับผู้ที่มีความตั้งใจจริง ในการสร้างงานศิลปะ และเพื่อสร้างอาชีพให้คนในท้องถิ่น ผู้สนใจติดต่อ โทร. (054) 220-380 การเดินทาง ใช้เส้นทางสายงาว – พะเยา หากเดินทางจากตัวเมืองใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง เมื่อถึงจะพบอาคารรูปช้างตั้งอยู่ริมถนน

ศูนย์ศิลปะชุมชนเมืองงาว หรือ บ้านจางหลวง (ช้างหลวง) ตั้งอยู่บริเวณถ้ำโจร ในอำเภองาว จังหวัดลำปาง ซึ่งก่อตั้งโดยครูคำอ้าย เศษดวงตา โดยได้รวบรวมงานไม้แกะสลักซึ่งเป็นผลงานของผู้ก่อตั้ง เรือนเก็บงานแกะสลักเป็นเรือนไม้หลังใหญ่ค้ำด้วยช้าง แทบทุกส่วนของอาคารออกแบบตกแต่งด้วยศิลปะที่กลมกลืน และเคยใช้เป็นที่พักจัดแสดงผลงานไม้แกะสลักของครูคำอ้าย แต่ปัจจุบัน อาคารหลังนี้ได้ถูกไฟไหม้ไป ทำให้ผลงานถูกไฟไหม้ไปประมาณ 50 - 60 ชิ้น ครูคำอ้ายได้ตั้งใจที่จะใช้ที่นี่เป็นโรงเรียนฝึกอบรมและสอนงานศิลปะ โดยเฉพาะงานประติมากรรมไม้แกะสลัก เพื่อสร้างอาชีพให้คนในท้องถิ่น โดยศูนย์ได้รับการอนุญาตให้จัดตั้งเป็นสถาบันจากกระทรวงศึกษาธิการ ผู้สนใจติดต่อเข้าที่ชมศูนย์ศิลปะชุมชนเมืองงาวสามารถสอบถามรายละเอียดได้ โทร. 054-220380, 054-36-5229

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนและสื่อการสอน

ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงวิจัย และกิจกรรมตามชุดโครงการยูวีวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่ให้ครูและนักเรียน ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยเข้าไปในพื้นที่ที่จะศึกษา

เกณฑ์การประเมินผลการเรียนการสอน

ประเมินผลโดยตรวจจากผลงานการเล่าเรื่อง และคดียุทธคดีที่นักเรียนได้